

DRABUŽIAI (nešysta)

(GRUZDŽIŲ SENIŪNIJA, ŠIAULIŲ
APSKRITIS)

E. VEDBYNAITĖ

Senovėje žmonės, ypač sodiečių¹, apdaras buvęs skurdus, paprastas ir beveik niekuo nepanašus į šių dienų. Turtingųjų, viduriniojo sluoksnio, ūkininkų ir biednųjų² (samdinių) apdaras daug kuo skyrėsis. Pvz., ponai (dvariškiai) daugiausia nešiodavę pirktinės medžiagos aprėdus, išskyrus apatinius baltinius, kurių lažininkės, kai joms įsakydavo, plonai priverpdavo ir išausdavo iki valiai. Gaspadoriai³ nešiodavę išimtinai namų darbo gamintais, namie pasiūtais rūbais – drobiniais, pakuliniais. Dalis viršutinių drabužių būdavę vilnoniai. Blogiausiai, beveik „baisiai“, vilkėję samdiniai – bandininkai, mergos, piemenys. Jų drabužiai – baltiniai ir viršutiniai – būdavę pakuliniai bei nuošukiniai (nedažyti). Šumnesnė⁴ gaspadinė savo samdiniams viršutinį burnosą nudažydavusi juodai (dažydavo šlapume užmerktais suodžiais).

Dar tebegyvenantys senukai atmena, kad, kuriam lai-

kui praslinkus po baudžios panaikinimo, žmonės ėmę daugiau ir rūpestingiau iš apdirbto linų pluošto sau aprėdus gaminti – ėmę plonesnius baltinius dėvėti, gražesnius t r i n y č i u s, o prieš 50 metų (XIX a. 9–10 deš.) į madą atėję b o v e l n i n i a i⁵, būdavę išaudžiama p u s m i l i o (šis audinys būdavo labai vertinamas). „Ant bovelnos“ išaustais drabužiais vilkėdavę tik pasiturį gaspadoriai, jų šeimų nariai.

Senovėje rūbų mados retai keisdavosi. Vienodo pasiuvimo rūbai madoje būdavę 30–40 metų; net per tokį laiką jie daug nepasikeisdavę.

Šventomis dienomis į bažnyčią eiti ir šiaip kitomis progomis, žmonės turėdavę išeiginius drabužius. Išeiginiai nuo kasdieninių, darbo drabužių, daug kuo skyrėsi, t. y. dailesniu medžiagos pagaminimu, pasiuvimu, būdavę švaresni bei visai švarūs ir, svarbiausia, – ryškiu spalvingumu. Ypač margi būdavę moterų ir vyrų vasariniai rūbai. Visų mėgiamiausios drobinų drabužių spalvos būdavusios raudona, žalia, geltona, juoda. Margumas būdavęs rupus, bet ausdavę ir smulkesnėmis klemkutėmis, langiukais.

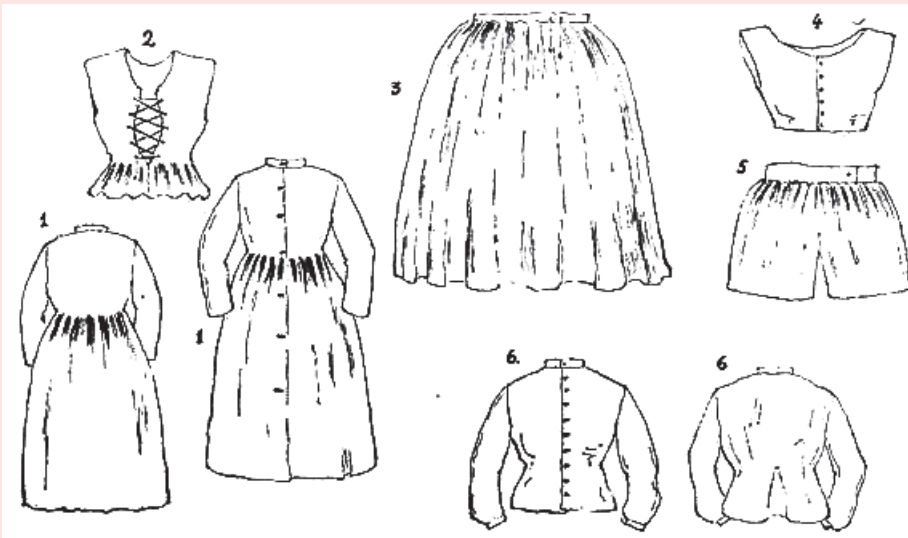
VYRŲ RŪBAI

T O L Ū B A S

Ilgį, beveik iki žemės kailiniai, apmušti milu. Apsivelkama važiuojant kelionėn. Susijuosiamą juosta. Tolu bū užtekdavę bent dvidešimčiai metų. Vilkėdavo tik seni žmonės (1 pav. 1 pieš.).

1 pav. Dargaičių kaimo vyrų nešysta (Gruzdžių visc.). 1. Toluba iš priekio ir nugaros. 2. Žieminė kepurė. 3. Žiponas. 4. Vasarinė kepurė

2 pav. Moterų nešysta. 1. Sermėga iš priekio ir nugaros. 2. Šniūravonė. 3. Underiokas. 4. Liemenukas (stanikas). 5. Kelnės. 6. Kurtka iš priekio ir nugaros

S E R M Ė G A

Ilgas, nuo liemens kvalduotas⁶, be pamušo apsiaustas; labai platus, stačia apykaklėle. Kišenės iš šalies, kypiškos (nuožulnios). Sermėga būdavusi siuvama iš labai storo milo, dvinyčio audinio, stipriai suvelto. Spalva – pilka, bet panešiojus tapdavusi ruda. Vieną sermėgą nešiodavo keliolika metų. Naudodavo naktigonėn jodami, rudens metu dirbdami atvira ore. Guzikai⁷ – mediniai pagaliukai (1 pav. 5 pieš.).

Ž I P O N A S

Jį nešiodavo vyrai ir moterys. Siūdavo tik iš milo. Iš vyrų žiponus vilkėdavo „šumnieji“. Žiponas – šventinis rūbas (1 pav. 3 pieš.).

K A Z A Č I N K A

Ilgis – iki pakinklių⁸, liemuo nugniaužtas, žemiau juosmens – kvoldai⁹. Pasiūta iš pakulinės drobės, be pamušo. Kazačinką dėvėdavo ne tik vyrai, bet ir moterys, net piemenys. Ji nešiojama tik vasaros metu. (3 pav. 1 pieš.).

B U R N O S A S

Pečiais nusklembtais (siuvant nedėdavo standinančių, kietinančių medžiagų), žemu kalneriuku¹⁰, nuo pečių į apačią platėjanti, su į pilvo pusę nuožulniom kišenėm. Medžiaga – milo, čerkeso ir pakulinio. Tai išimtinai moterų rūbas (3 pav. 4 pieš.). Vyrų burnosas būdavo labai panašus į moterų, bet jį vadindavo p u s manteliu (4 pav. 1 pieš.).

Ž I E M I N Ė S K E L N Ė S

Siuvamos iš storo pilko milo, kuris vėliau tampa rudos spalvos. Iš karto, vos pasiuvus kelnes, priekyje,

apie kelius, užlopoma storu pakuliniu audeklu, o kai tas lopas nuplyšta – dar kartą taip pat užlopoma. Lopus nuimdavo tada, kai kelnės nusidėvėdavo. Senovėje drabužius labai taupydavo (4 pav. 2 pieš.).

V A S A R I N Ė S K E L N Ė S (K E L I N Ė S)

Jos būdavo pakulinės, margos žaliangės, klemkinės (marginių). Vasarą nešiodavo vienas kelnes. Pasiuvimas – plačios, šone susegamos, su siūlėmis, sagos – sprudukliukai. Tokias pat kelnes, tik daugiau ir iš geresnės medžiagos pasiūtas, apsivilkdavo eidami į bažnyčią.

Vasarinės kelnės (kelinės) būdavo siuvamos iš baltos drobės. Pasiuvimas paprastas, prajerka (susegimas) – prikyje. Jos kiek siauresnės, bet apačia vieno pločio. Tokias kelnes dėvi ir dabar (XX a. 4 deš.), bet kai kur per darbymetį tokias jau retai kas beturi.

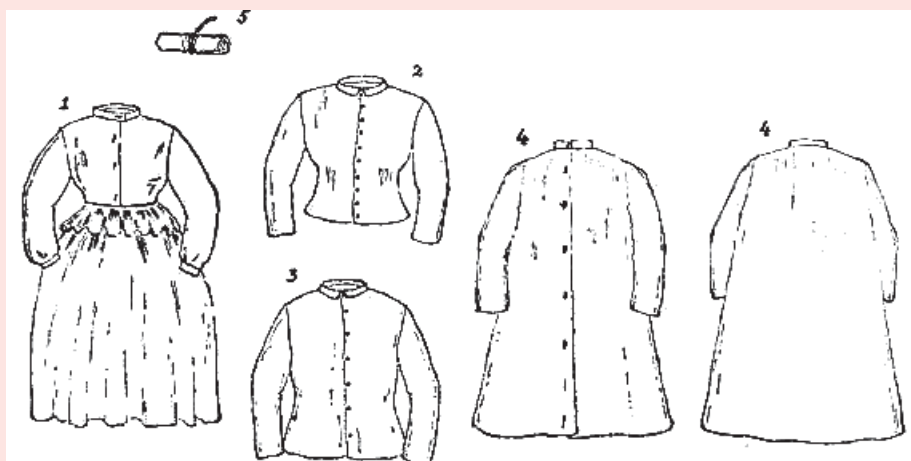
M A R Š K I N I A I

Senoviški vyrų kasdieniai marškiniai būdavę ilgi, nešiojami virš kelnų (kelinių). Vasarą marškinius, kai vėsu, taip pat nešiodavo. Juos susijuosdavo juosta (5 pav. 1 pieš.). Kasdieniai, darbo marškiniai, visada būdavo iš storos drobės bei pakuliniai.

Sukirpimas: krūtinės susegimas pačiame priekyje, susegama viena iš siūlų padaryta saga. Virš pečių, ant siūlės, dėdavo mažą skiautelę padubeltavojimui¹¹ vadinama varliuke (5 pav. 2 pieš.). Siūdavo marškinius ir iš marginių.

V Y R Ū S M E R T I N I A I¹² M A R Š K I N I A I

Jie būdavo siuvami beveik taip pat, kaip ir kiti, tik smertiniai būdavę ilgesni ir iš geros drobės (6 pav.

3 pav. 1. Maršinka (kazačinka vėlesnio laiko) ir underiokas. 2. Jaunos mergaitės maršinka. 3. Vyresnio amžiaus moters maršinka. 4. Moterų burnosas iš priekio ir nugaros. 5. Saga (spruduklis)

(Atkelta iš 17 p.)

3 pieš.). Vėliau, prieš 1914 m. karą¹³, marškiniai būdavę siuvami pridodant, pvz., perkelio kakliukus bei rankovėles. XX a. 4 deš. nešioti kasdieniniai, darbo marškiniai tiek pasiuvimu, tiek medžiaga, nedaug kuo skyrėsi nuo seniau nešiotų, tik išėiginiai marškiniai jau buvo pirkti, „madnūs“.

Ž I E M I N Ė K E P U R Ė

XIX a. 9–10 deš. žieminė kepurė būdavusi „apvali, apžėlusi“. Tokių kepurių galėjai nusipirkti krautuvėse, bet siūdavęsi ir namie – iš jauno jierelio (avinuko) kailio (1 pav. 2 pieš.). Kepurių su ausimis niekas nebeat-simena; pastarosios atsirado prieš 1914 m. karą. Prieš tą karą būdavusios madnios¹⁴ kašketais vadinamos vyrų kepurės – su aukšta „kolka“. Senovėje kasdieninės paprastos kepurės būdavo siuvamos iš milo „baravyko“ formos.

V A S A R I N Ė S K E P U R Ė S

Tai šiaudiniai kepeliusai¹⁵, kuriuos ir šiuo metu kai kas dėvi.

Š A L I K A S

Ar senovėje vyrai nešiodavo šalikus – neatsimenama. Sakoma, kad senovėje, kai žmonės nemokėdavo nerti, nebūdavo ir šalikų. XIX a. 10 deš. kai kas nešiodavo pirtus šalikus. Vėliau juos buvo pradėta nerti namie.

D I R Ž A S

Diržus daugelis pasidarydavo savo pačių namuose. Jie būdavo neplatūs (3–4 cm). Sagtys (tarm. *spitė*) būdavo tokios pat, kaip ir pakinktuose. Dauguma vyrų diržo nenešiodavo. Vietoje jo naudodavo juostas, jomis ir susirišdavo. Daugelis vyrų, ypač samdinių, susijuosdavo pančiu bei virvagaliu (tie, kurių gospadinės¹⁶ labai šykščios ar apsileidusios).

V A I L O K A I

Vailokų senovėje nebuvo. Jie atsirado maždaug XIX a. 9–10 dešimtmetyje. Juos išgalvoję burliokai.

MOTERŲ RŪBAI

Moterų drabužiai kai kada būdavo panašūs į vyrų drabužius, ypač į viršutinius. Be to kartais moterys nešiodavo vyrų rūbus, dažniausiai – tolūbą, sernėgą, pusmantelį.

K A Z A Č I N K A

Moteriška kazačinka pasiuvimu ir kitais bruožais pri-lygdavo vyriškai kazačinkai (3 pav. 4 pieš.).

M A R Š K I N K A

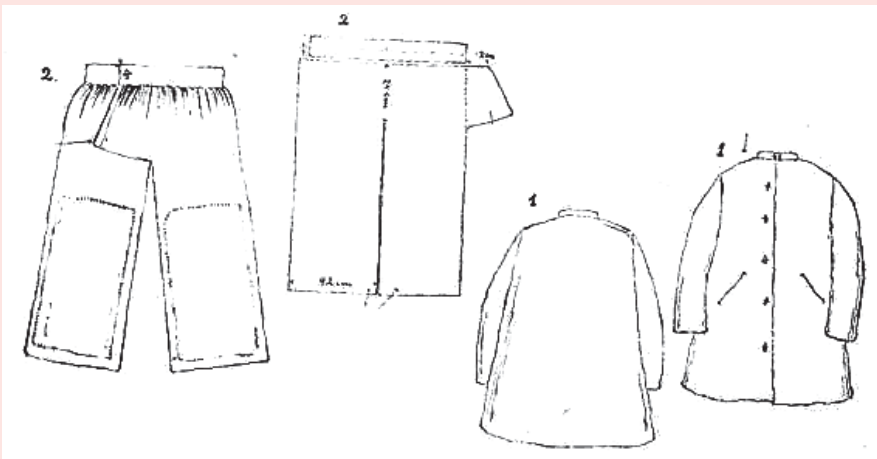
Kazačinkai išėjus iš mados“, pradėjo siūti marškin-kas. Jos būdavo siuvamos iš įvairios drobės bei čer-keso. Tai neilgas, nuo liemens nužgniaužtas, sagų eile susegamas rūbas. Nešiodavo namie ir išėigose (3 pav., 2, 3 pieš.).

K U R T K A (K A Z A Č I N K A)

Šis rūbas atitinka XX a. 4 deš. nešiotai j u p k a i, tik sukirpimas kitoks. Siuvant kurtkas nuo liemens per sprindį suformuojami apvalūs kvaldžiukai¹⁷. Siūdavo iš milo ir margos drobės (2 pav., 6 pieš.).

Š N I Ū R A V O N Ė

Tai viršutinis trumpas drabužis su kvaldžiukais. Dė-vimas namie, o taip pat išėigose. Siūdavo iš milo, čer-keso, drobės ir pašukinių. (2 pav., 2 pieš.).

4 pav. Vyrų nešysta. 1. Burnosas iš priekio ir nugaros. 2. Kelnės su rumbu iš viršaus (12 cm pločio), rietais ir lopais iš apačios

SKREBIAI (KAILINIAI)

Jie būdavo neapmušti, susegimo vietos pagražintos šniūriukais. Krūtinė ir skvernai apliemavoti (apsiūti) pirktu baroniuku. Kailių spalva – raudona ir balta.

JUPKA

Trumpa žakietėlė, nugniaužta. Būdavo siuvama iš pirktu ir naminio audeklo, papuošdavo karoliukais, išraitydavo stopkas. Dėvėdavo vasarą šiltu laiku (6 pav. 1 pieš.).

UNDERIOKAS (SIJONAS)

Sijonai būdavę „šimtakvaldžiai“, ilgi – siekdavę žemę. Pasiuvimas – juosmuo ant rumbo, be kišenių, užsegamas šone, su prajerka¹⁸. Rumbas – juostelė, kurios galai surišami prajerkoje tarp kvaldų¹⁹. Audiniai būdavo vilnoniai, čerkesiniai, pakuliniai. Sijonų spalva – klemkuoti (2 pav. 3 pieš.).

LIEMENĖ²⁰

Jį moterys nešiodavo norėdamos gražiai krūtinę suformuoti. Siūdavo iš plonos ir storesnės drobės. Jis būdavo be rankovių, iki juosmens ilgio, kaklas plačiai iškirptas, susegamas per krūtinę drobinėmis sagomis bei surišamas ryšiuokais („užpinkliavojama“). Dauguma moterų, ypač ištekėjusių, liemenės nenešiodavo (2 pav. 4 pieš.).

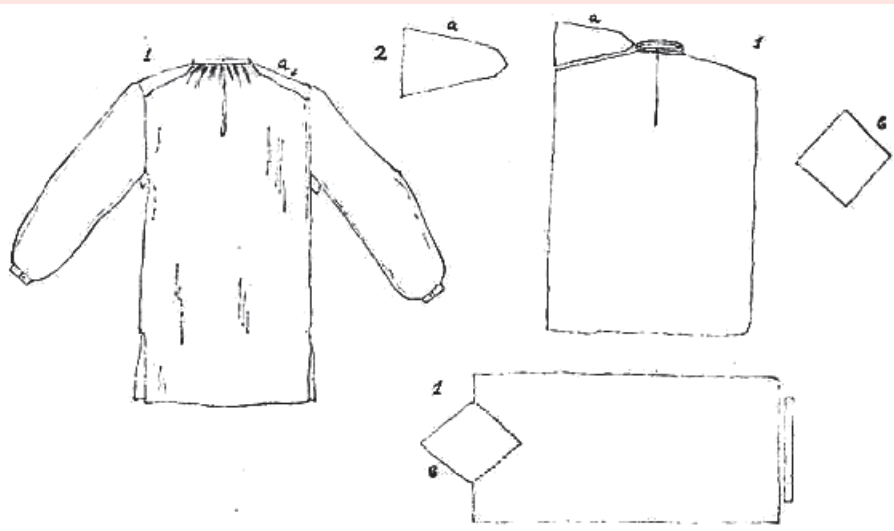
KELINIAI (KELNĖS)

Anksčiau moterys jų nenešiodavo – nė mados tokios nebuvo: „sijonas žeme vilkosi – nešalta“. Pradėjo nešioti maždaug XIX a. pačioje pabaigoje. Iš pradžių tas moteris, kurios kelnes nešiodavo, net pajukdavo. (2 pav., 5 pieš.).

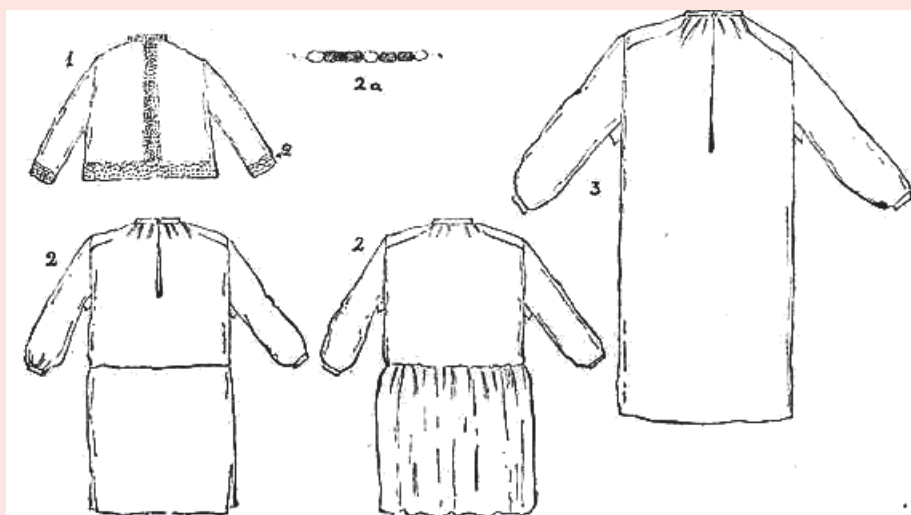
MARŠKINIAI

Moteriški marškiniai būdavo ilgi, beveik iki pakinklių. Nuo dvišakumos būdavo siuvama su pridurkais. Baltinius siūdavo iš plonos, storesnės bei storos drobės,

(Nukelta į 20 p.)

5 pav. 1. Vyrų marškinių siuvimas. 2a-b. Sukirptų marškinių dalys

6 pav. 1. Jupka su karoliukų papuošalais (2a). 2. Marškiniai su pridurkais

(Atkelta iš 19 p.)

bet pridurkai visada būdavo iš storiausios drobės. Sukirpimas beveik panašus į vyrų marškinių: užsegimas tiesus ant krūtinės, žemutis status kakliukas, ilgos plačios rankovės, su kvadreliais. Ant pečių, dėl tvirtumo, dėdavo varliukes. Kalnierius²¹ visada parauktas (6 pav., 2 pieš.).

B L I U Z Ė

Ją siūdavo iš drobinio, o vėliau – ir iš pirktinio audeklo. Bliuzė būdavo per vidurį smaukta, šonuose įskelta. Susegdavo ant šono kabutėmis. Tokias bliuzes nešiojo iki pat 1914 m. karo.

P R I E J U O S T Ė (K V A R T Ū K A S)

Pusę priekio dengiantis, ryšeliais susegamas rūbas. Kvartūkas būdavo tiesus, prie žemės – su kvelbonėliais. Senovėje būdavo tik drobiniai, margi kvartūkai, o vėliau juos ėmė siūti ir iš pirktos medžiagos.

S K A R E L Ė S (D R O B U L Ā T Ė S)

Jos būdavo nemažos. Darydavo tik iš drobinio audeklo. Specialių su pakraščiais išaustų skarelių nebūdavo.

Č E P Č I U S

Jis būdavo kepuraitės formos, pasiūtas iš gražios drobės, bet dažniausiai – iš pirkų audeklų. Pakraščiai beveik visada labai išgražinti karoliukais. Dėvėdavo tik ištekėjusios moterys. Merginai ištekėjus, keltuvių rytą, savo rūtų vainikėlį atidavus pirmajai pamergei, jai uždėdavo čepčių.

K O J I N Ė S

Kojinių senovėje nebūdavo. Jos atsiradusios apie XIX a. pabaigą. Kojinės būdavo žemiau kelių, pririšamos pintais ryšeliais. Nerdavo be užkulnių. Senovėje blauzdas (kad jų nesuplaktų, nesuplaišėtų), aptvankydavo²² auteliais. Visi naudodavo autkojus.

Apie vyrų ir moterų rūbus XX a. 4 deš. papasakojo 50 metų amžiaus ūkininkė Ona Vaičiulienė iš Dargaičių kaimo (Gruzdžių valsčius, Šiaulių apskritis)

Parengta pagal publikaciją „Drabužiai“, išspausdintą leidinyje „Gimtasai kraštas“ (1940 m. VII birželis – gruodis, Nr. 3–4 (26–27), p. 222–229)

Ilustracijos iš tos pačios publikacijos

- ¹ Kaimo gyventojų.
- ² Neturtingų.
- ³ Ūkininkai.
- ⁴ Labiau sumani, geriau besitvarkanti.
- ⁵ Medvilniniai.
- ⁶ Klostuotas.
- ⁷ Sagos.
- ⁸ Kelių.
- ⁹ Klostės.
- ¹⁰ Žema apykakle.
- ¹¹ Šiltesniam pamušimui.
- ¹² Įkapių.
- ¹³ Pirmąjį pasaulinį karą.
- ¹⁴ Madingos.
- ¹⁵ Skrybėlės.
- ¹⁶ Šeimininkės.
- ¹⁷ Klostės.
- ¹⁸ Tarpas tarp iki viršaus nesusiuvamų audeklo gabalų.
- ¹⁹ Klostės.
- ²⁰ Seniau Žemaičiuose vadintas *staniku*.
- ²¹ Apykaklė.
- ²² Apmūturiodavo.